پێوەرەکانی قوتابخانەی هاورێی منداڵ لە هەرێمی کوردستان

Photo: UN Photo/Bikem Ekberzade/2011

2012

1 باڵەخانەی قوتابخانە

پێوەر

باڵەخانەی قوتابخانە پاك و تەندروستە

ئاماﻧﺠﻪکانی کۆتایی

- سەرجەم بەشەکانی باڵەخانەی قوتابخانەکە (وەك: گۆرەپان و زەمینە و بنمیچ و دیوارو پەنجەرەو دەرگاکان، ..هتد) پاکو خاوێنن.
- سەربانەکان پاك و سولاوکەکان کراوەن.
- کەس پاشماوە فڕێناداتە سەر زەوی.
- هەڵکەوتەی قوتابخانە لەشوێنی کۆکردنەوەی خۆڵ و خاشاکەوە دوورە.
- لێژنەیەکی کارا هەیە بۆ پاکراگرتنی باڵەخانەی قوتابخانە.

پێوەر

منداڵ دەتوانێ بگاتە باڵەخانەی قوتابخانە

ئاماﻧﺠﻪکانی کۆتایی

- هەڵکەوتەی قوتابخانە لە شوێنێکە منداڵ بەبێ مەترسی دەتوانێت بیگاتێ.
- منداڵی کەمئەندام دەتوانێ بەئاسانی بگاتە ئەو شوێنانەی کە پێویستی پێیەتی.

پێوەر

باڵەخانەی قوتابخانە پێداویستیە سەرەکیەکانی فێربوونی منداڵ دابین دەکات.

ئاماﻧﺠﻪکانی کۆتایی

- یەك دەوام خوێندنی تێدا دەکرێت
- دوورە لە ژاوەژاو (دەنگی بێزارکەر)
- گۆرەپانی یاریکردن هەیە، پانتاییەکەی بە گوێرەی ژمارەی قوتابیانە (بۆ نمونە دوو مەتر دووجا بۆ هەر قوتابیەك).
- پانتاییەکی سەوز (سەوزاییەك) هەیە لە چوارچێوەی قوتابخانە
- ئاودەستی کوران وکچان بەجیا دروستکراون.
- ژمارەی ئاودەستەکان بە گوێرەی ژمارەی قوتابیانە (یەك ئاودەست بۆ ٢٥-٣٠ قوتابی)
- قەبارەی پۆلەکان بە گوێرەی ژمارەی قوتابیانە (رووبەری ١-١,٥ مەتر دووجا بۆ هەر قوتابیەك لە پۆلێکدا)

پێوەر

باڵەخانەی قوتابخانە، منداڵ لە کاریگەریەکانی کەش و هەواو مەترسی سروشتی یان دەرەکی دەپارێزێت.

ئاماﻧﺠﻪکانی کۆتایی

- سەرجەم بەشەکانی باڵەخانەی قوتابخانەکە (وەك: بناغەو دیوارو بان و دەرگاو پەنجەرە، ..هتد) تۆکمەو گونجاون، ئەگەری مەترسیان لەسەر ژیانی منداڵ نیە.
- رووناکی سروشتی هەیە و پلەی ش ئاساییە
- پەرژینێکی سادەو شەفاف.
- لێژنەیەکی کارا هەیە بۆ چاودێری و چاکردنەوەی گرفتەکانی باڵەخانەی قوتابخانە.

2 بەڕێوەبردنی قوتابخانە

پێوەر

بەڕێوەبەر بەردەوام لە هەوڵی پەرەپێدانی قوتابخانە دایە بەبەشداری کارمەندان و مامۆستایان و قوتابیان و کەس و کاری قوتابیان بە هەماهەنگی لەگەڵ سەرپەرشتیاری پەروەردەیی.

ئاماﻧﺠﻪکانی کۆتایی

- بەڕێوەبەر راهێنراوە (بەرچاوی روونە / رێنمایی کراوە) لەسەر بەڕێوەبردن و رابەرایەتیکردن.
- پلانی کار دارێژراوە بۆ پەرەپێدانی قوتابخانە بە بەشداری بەڕێوەبەرو مامۆستایان و قوتابیان و کەس و کاری قوتابیان.
- لە پلانی کار بۆ پەرەپێدانی قوتابخانە، رۆڵی بەڕێوەبەرو مامۆستایان و قوتابیان و کەس و کاری قوتابیان بە روونی دەستنیشان کراوە.
- پلانی کار بۆ پەرەپێدانی قوتابخانە لە بواری جێبەجێکردندایە
- پەرەپێدانی تواناى مامۆستایان بەگوێرەی پێویستیان بەشێکە لە پلانی پەرەپێدانی قوتابخانە
- مامۆستایان بەرێزەوە دەڕواننە بەڕێوەبەری قوتابخانە و متمانەیان هەیە بە بریارە کارگێریەکان.
- قوتابیان بەڕێوەبەری قوتابخانەیان خۆش دەوێت و رێزی لێدەگرن
- بەڕێوەبەر شان بەشانی کارگوزارو قوتابی و مامۆستایان بەشدارە لە کاری بەکۆمەڵ بۆ پەرەپێدانی قوتابخانە.
- گشت تۆمارەکانی قوتابخانە لەکاردان و بەردەستن.
- تۆماری کۆنووسی کۆبوونەوە کارگێریەکان بەردەستن.
- لە کۆبوونەوەکاندا، بەشداربووان دەرفەتی تەواویان پێدراوە کە لە بریارەکاندا رۆڵی کارایان هەبێت.
- ئەنجومەنی دایك و باوکان و مامۆستایان پێکهێنراوە بەشێوەیەکی کارا بەشداریدەکات لەبەڕێوەبردنی قوتابخانەو دارشتن و جێبەجێکردنی پلانی پەرەپێدانی قوتابخانە.

3 بودجەی قوتابخانە

پێوەر

بودجەیەکی تایبەت بۆ پەرەپێدانی قوتابخانە لەگەڵ سیستەمێکی شەفاف بۆ سەرفکردنی بودجەکە هەیە.

ئاماﻧﺠﻪکانی کۆتایی

- بودجەیەکی تایبەت بەردەستکراوە بۆ پەرەپێدانی قوتابخانە.
- سەرچاوەو بری بودجە روون و ئاشکرایە
- رێنمایی تایبەت بۆ سەرفکردنی بودجە دەرکراوە.
- لێژنەی تایبەت بۆ سەرفکردنی بودجەکە دانراوە.
- راپۆرت و پسووڵەی روون و ئاشکرا بۆ خەرجکردنی پارەو تێچووەکان هەیە.
- دەرخستەی پێداویستیەکانی قوتابخانە ئامادەکراوەو نوێکراوەتەوە.

4 ئه نجومه نی دایك و باوكان و مامۆستایان/ به شداریكردنی كۆمه ڵگه

پێوەر

ئه نجومه نێكی كارای دایك و باوكان و مامۆستایان هه یه و هاریكاره له چاره سه ركردنی كێشه و كه م و كورپیه كانی قوتابخانه .

ئاما نجه كانی كۆتایی

- ئه ندامانی ئه نجومه ن له چینه جیاجیاكانی كۆمه ڵگه ن
- پرۆسه و جموجۆڵه كانی ئه نجومه نی دایك و باوكان و مامۆستایان تۆماركراوه
- كۆنووس بۆ كۆبوونه وه كانی ئه نجومه نی دایك و باوكان و مامۆستایان هه یه .
- چالاكیه كانی ئه نجومه نی دایك و باوكان و مامۆستایان به رچاوو دیارن.
- له كاتی بوونی هه ر كێشه ك كه رووبه رووی قوتابی ده بێته وه، ئه ندامانی ئه نجومه ن سه ردانی ماڵی قوتابی ده كه ن بۆ گفتوگۆكردن له گه ڵ كه س وكاری قوتابی.
- ئه نجومه ن هاریكاره له چاره سه ركردنی ئه و كێشانه ی رووبه رووی قوتابیان و مامۆستایان و كارمه ندان و به رێوه به رایه تی قوتابخانه و دایك وباوكان ده بێته وه.

5 فێربوونی كارا (چالاك) / به رزكردنه وه ی توانای مامۆستایان

پێوەر

مامۆستایان شێوازی فێركردنی كارا (به گروپ) جێبه جێده كه ن له پۆلداو منداڵان ته وه ری سه ره كین له پۆلدا و چێژ له خوێندن وه رده گرن.

ئاما نجه كانی كۆتایی

- مامۆستایان راهێنراون (به رچاویان روون كراوه / رێنمایی كراون) له سه ر شێوازی فێركردنی كارا.
- مامۆستایان هانی قوتابیان ده ده ن هه وڵ بده ن خۆیان خۆیان فێربكه ن.
- مامۆستایان پرسیاری كراوه له قوتابیان ده كه ن بۆ ختوكه دانی مێشك و فروانكردنی بازنه ی به شداربوون.
- مامۆستایان به ناووناتۆره ی نه خوازراو منداڵان بانگ ناكه ن.
- مامۆستایان ده رفه تی به شداربوون به هه موو قوتابیان ده ده ن به بێ جیاكاری.
- مامۆستایان بێ كێشه پۆله كان كۆنترۆڵ ده كه ن
- مامۆستایان یارمه تی قوتابیان ده ده ن بتوانن خۆیان كێشه كانی خۆیان چاره سه ر بكه ن.
- مامۆستایان له رێگه ی چالاكیه كانی ده ره وه ی پۆل وناو پۆل بابه ته كانی پرۆگرام به ژیانی رۆژانه یانه وه ده به ستنه وه.
- قوتابیان له پۆلدا رۆڵی كاریگه ریان هه یه .
- مامۆستایان ئاسانكارن له پۆلدا .
- كه لوپه لی فێربوون له پۆلدا هه یه.
- رێژه ی ده رچوونی قوتابیان له زیادبووندایه.
- قوتابیان چێژ له فێربوون وه رده گرن

6 ئاوو ئاوه رۆ (ئاوده ست)

پێوەر

سیسته مێكی پاك و ته ندروست بۆ ئاوو ئاوه رۆكان له كارادایه .

ئاما نجه كانی كۆتایی

- سه رچاوه یه كی ئاوی پاكی خواردنه وه له قوتابخانه داهه یه به به رده وامی. (جۆریه تی ئاوه كه سه لێندراوه به گوێره ی را پۆرتی پشكنینی تاقیگه یی)
- تانكی و تۆره كانی ئاو پاك و ته ندروستن
- ئاوده سته كان له كاردان
- ده ستشۆره كان له كاردان
- رۆژانه ئاوده سته كان و ده روبه ره كه یان پاك ده كرێنه وه
- منداڵان فێركراون (راهێنراون) له سه ر پاك راگرتنی ئاوده سته كان و ده ستشۆره كان
- لیژنه ی پاك وخاوێنی له قوتابخانه دا هه یه.
- لیژنه ی پاك وخاوێنی به چری چاودێری پاكراگرتنی ئاوده ستو

7 ژینگه ی فێربوون / توندوتیژی/ په یوه ندی نێوان قوتابیان / چالاكی وه رزشی و هونه ری / دابڕان له قوتابخانه

پێوەر

ژینگه یه كی ئارام و یه كترقبوڵكردن دامه زراوه، دوور له توندوتیژی و دابڕان له قوتابخانه به جه ختكردن له سه ر چالاكی وه رزشی و هونه ری و ده ره وه ی پۆل.

ئاما نجه كانی كۆتایی

- نه بوونی حاڵه تی توندوتیژی دژی منداڵ
- نه بوونی دابڕان له قوتابخانه
- كێشه كانی قوتابیان به دوادا چوونیان بۆ ده كرێت و چاره سه ر ده كرێن
- كتێبخانه هه یه و قوتابیان كه ڵكی لێوه رده گرن.
- تاقیگه ی زانستی هه یه و به كاردێت
- هۆڵی كۆمپیوته ر هه یه و له كاردایه
- چالاكیه جۆراوجۆره كانی ده ره وه ی پۆل، به شێوه یه كی به ردوام، ئه نجامده درێن.
- چالاكیه كانی وه رزشی به شێوه یه كی به ردوام ئه نجامده درێن و تۆمار ده كرێن.

Photo: UNICEF Iraq/Wathiq Khuzaie/2013

8 پرۆگرامەکان و هۆیەکانی فێرکردن / کارامەییەکانی ژیان

پێوەر

پرۆگرامەکانی خوێندن داڕێژراوە لەسەر بنەماکانی پێویستیەکانی تاك و کۆمەڵگەو بازاڕی کار بە لەبەرچاوگرتنی جۆری کۆمەڵایەتی

ئامانجەکانی کۆتایی

- لە پرۆگرامەکانی خوێندن ڕەچاوی جۆری کۆمەڵایەتی (جەندەر) کراوە
- پرۆگرامەکانی خوێندن برەو دەدات بە ئاشتی (بەدەرە لە برەودان بە توندوتیژی)
- ناوەڕۆکی بابەتەکانی پرۆگرام ڕەنگدانەوەی مافەکانی مرۆڤ و منداڵە.

پێوەر

پرۆگرامەکانی خوێندن داڕێژراوە لەسەر بنەماکانی پێویستیەکانی تاك و کۆمەڵگەو بازاڕی کار بە لەبەرچاوگرتنی جۆری کۆمەڵایەتی

ئامانجەکانی کۆتایی

- هۆیەکانی فێرکردن بەردەستن و پراکتیکین
- پرۆگرامەکانی خوێندن جەخت لەسەر کەسایەتی منداڵ و کارامەییەکانی ژیان دەکات.
- کتێبەکانی پرۆگرامەکانی خوێندن بەڕەنگاوڕەنگ چاپکراون.

9 خۆراکپێدان لە قوتابخانە

پێوەر

لە چوارچێوەی ژینگەی قوتابخانەدا، منداڵان دەتوانن خۆراکی سەرەکی و گونجاوو تەندروست بەدەستبهێنن .

ئامانجەکانی کۆتایی

- فرۆشگە هەیە لە چوارچێوەی ژینگەی قوتابخانە
- فرۆشگە پاکوخاوێن و ڕێك و پێکە.
- فرۆشگە خۆراکی خاوێن و تەندروست دەفرۆشێت. هەموو منداڵێك دەرفەتی هەیە شتی پێویست لە فرۆشگە بکڕێت.
- لێژنەیەکی کارا هەیە بۆ چاودێریکردنی فرۆشگەی قوتابخانە کە بەردەوامی ڕا پۆرت بەرزدەکاتەوە لەسەر چۆنیەتی کارکردنی فرۆشگە.

پێوەرەکان (Standards) چین؟

پێوەر ئەو ئاستەیە کە پێویستە بە دەست بێت بۆ گەیشتن بە ئامانج. پێوەرەکان لەلایەن شارەزایان دادەڕێژرێن بەلەبەرچاوگرتنی ئامانجەکان و دیدی کەرتی مەبەست. چەسپاندنی پێوەرەکان پێویست

ئامانجەکانی کۆتایی (Targets) چین؟

- ئامانجی کۆتایی ئەو ئاستەیە کە پێویستە بەدەست بێت بۆ دڵنیابوون لە بەرجەستەبوونی پێوەر.

10 گشتگیری (بەرفراوانی) جۆری کۆمەڵایەتی (جەندەر) / بەشداری منداڵانی کەم ئەندام

پێوەر

منداڵان بەبێ جیاوازی «جۆری کۆمەڵایەتی، کەم توانایی (کەمئەندامی)، ئایینی، نەتەوەیی، بیروباوەڕ» وەردەگیرێن و بەردەوام دەبن لەسەر خوێندن.

ئامانجەکانی کۆتایی

- هەموو منداڵێك دەتوانێت لەقوتابخانە وەربگیرێت بەبێ جیاوازی (جگەلەمەرجی تەمەن، کە بە ڕێنمایی ڕێکخراوە)
- مامۆستایان بڕوایان بە تواناکانی منداڵ هەیە و متمانەیان هەیە کە جیاوازیەکان ڕێگرنین لەبەردەم پرۆسەی فێربوونی منداڵاندا.
- مامۆستایان ڕاهێنراون (ڕێنماییکراون) لەسەر چۆنیەتی مامەڵەکردن لەگەڵ منداڵانی کەمئەندامدا.
- نەبوونی جیاکاری جێندەری (جۆری کۆمەڵایەتی) بە گفتارو بە کردار
- مامۆستایان بیروڕای سیاسی، ئایینی، نەتەوایەتی خۆیان ناسەپێنن بەسەر قوتابییاندا.
- مامۆستایان وریاو هەستیارن لەکاتی نموونە هێنانەوە, بە هیچ جۆرێك هەستی منداڵ بریندار ناکەن.

Photo: UN Photo/Bikem Ekberzade/2011